

RUSLAND, UKRAINE OG KAZAKHSTAN: TRODS TØRKE OG DÅRLIG HØST ER DE FREMTIDENS KORNPREDUCENTER

Ph.D. Henning Otte Hansen, Fødevareøkonomisk Institut

Varme, tørke, misvækst og brande i Rusland fik fra slutningen af juni de internationale kornbørser til at gå i panik. Priserne på korn steg dramatisk, da man forudså, at korneksporten fra Rusland, Ukraine og Kazakhstan ville falde med omkring 30-50 pct. Ruslands forbud mod korneksport gav yderligere frygt for mangel på hvede på de internationale kornmarkeder, og det fik priserne til at stige endnu mere.

Mens verden i de seneste måneder især har fokuseret på den dårlige høst i Rusland, Ukraine og Kazakhstan, overser man ofte den kendsgerning, at de tre lande tilsammen har øget deres kornproduktion og -eksport markant de seneste årti – og forventes tilsammen at blive verdens største hvedeeksportør – og stå for 33 pct. af verdensmarkedet for hvede i 2019.

Indledning

De internationale kornmarkeder har siden midten af 2010 været kendetegnet ved to forhold: For det første har der været store nedjusteringer af forventningerne til kornhøsten i Rusland, Ukraine og Kazakhstan som følge af en ødelæggende tørke.

For det andet er hvedeprisen på de internationale kornbørser – som resultat heraf – steget markant.

Figur 1 og 2 illustrerer disse to forhold.

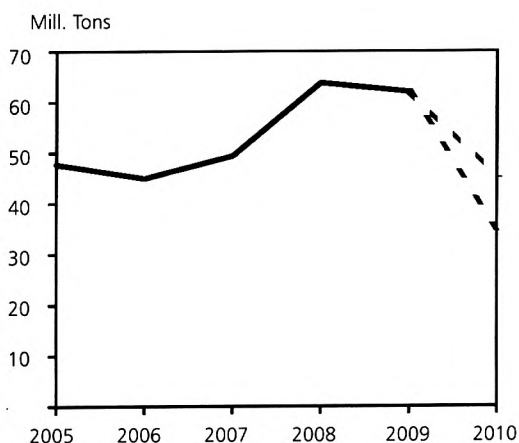
Nedgangen i Ruslands kornproduktion skyldes især tørken, men også de store bran-

de var med til at ødelægge høsten. Tørken i Rusland var den værste i landet i 130 år, og man anslår, at hvedeproduktionen falder med 20-30 pct., mens hvedeeksporten kan falde med 30-50 pct.

Hvis tørken bliver længerevarende, vil også næste års høst blive påvirket, fordi det bliver vanskeligere at få sået kornet godt nok.

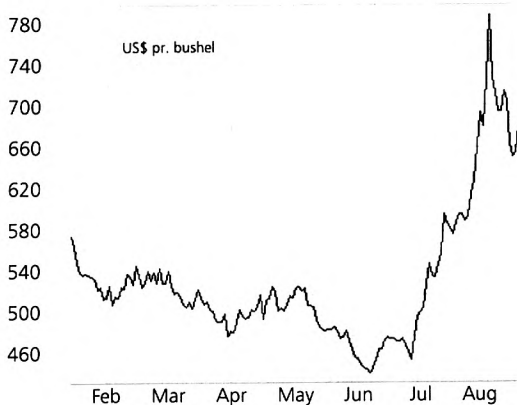
Høstprognoserne for Rusland, Ukraine og Kazakhstan er løbende blevet nedjusteret over sommeren i takt med den fortsatte tørke. Næsten parallelt hermed er hvedepri-
serne på de internationale kornbørser steget.

Figur 1. Ruslands hvedeproduktion 2005-2009 samt forskellige skøn for 2010

Kilde: IKAR (2010).

Figur 2. Udvikling i international hvedepris i 2010

Kilde: CME Group (2010).

I starten af august meddelte den russiske premierminister, Vladimir Putin, at Rusland indfører et forbud mod eksport af korn resten af året. Et sådant eksportforbud reducerer udbuddet af korn på verdensmarkedet betydeligt, og derfor presser det de internationale priser yderligere op.

Tidligere Sovjet-republikker: Rusland, Ukraine og Kazakstan dominerer

Der er i dag 15 tidligere Sovjet-lande, som nu er selvstændige republikker. Når det gælder kornproduktion, står Rusland, Ukraine og Kazakstan (også kaldet RUK) for langt den største andel.

Som det ses af figur 3, dækker RUK også næsten hele den hvedeproduktion, som de tidligere Sovjet-republikker står for.

Figuren viser produktionen i 5-års glidende gennemsnit. På den måde udjævnes delvist de årlige udsving, der opstår som følge af de klimatiske variationer.

Nedgang frem til Sovjetunionens sammenbrud

Det er interessant at se, at det daværende USSR var en meget vigtig producent og eksportør af hvede i 1960'erne – blandt de vigtigste i verden. Efterfølgende og helt frem til sammenbruddet i USSR faldt hvedeproduktionen dog, og først omkring år 2000 begyndte udviklingen igen at vende, jfr. figur 4 og 5.

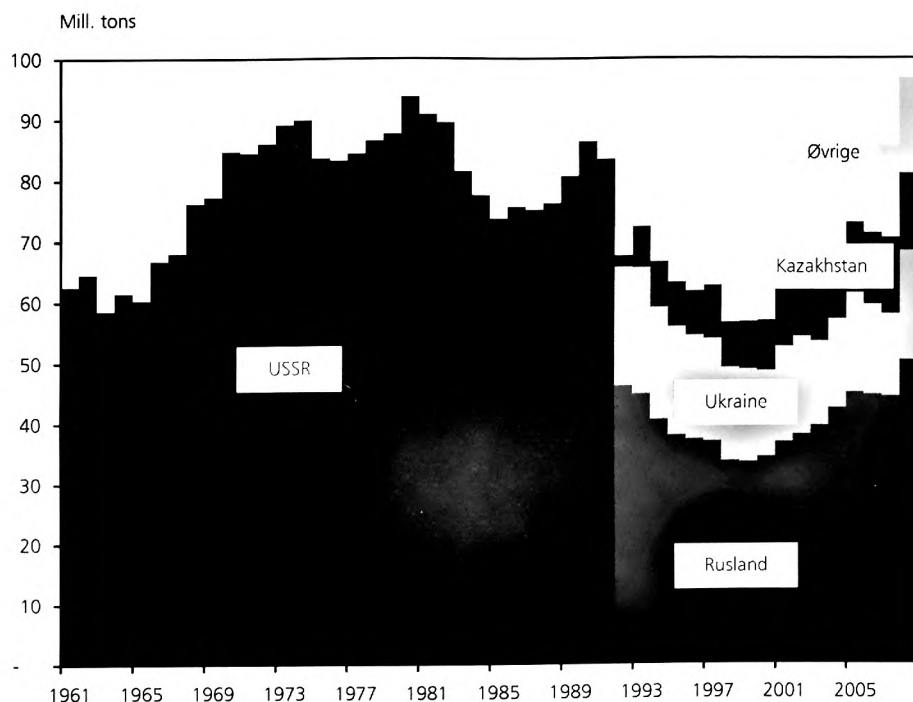
Som det ses af figuren, havde USSR 25-20 pct. af verdens hvedeproduktion i starten af 1960'erne – men havde kun 7 pct. af verdens befolkning. Andelen faldt til godt ti procent omkring år 2000, hvorefter den er steget igen.

På tilsvarende måde ses udviklingen i hvedeeksporten. I 1960'erne var Sovjetunionen en vigtig eksportør af hvede, men betydningen faldt, og omkring 1990 er eksporten næsten uden betydning.

I de seneste år er eksporten igen steget – endda markant.

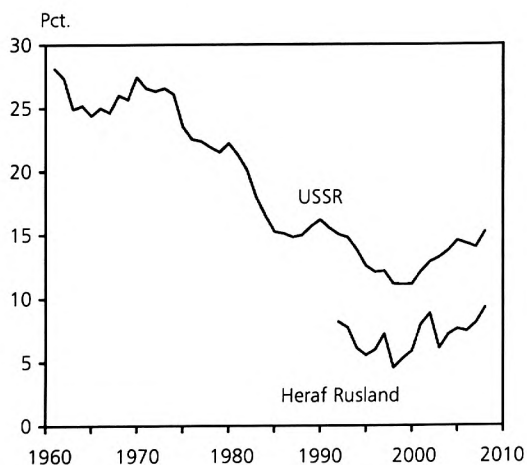
Udviklingen har således også betydet, at USSR gik fra at være en vigtig nettoeksportør

Figur 3. Hvedeproduktion i USSR (1961-1991) og i tidligere USSR-regioner (1992-2009)

Kilde: Egen fremstilling på grundlag af FAO (2010b).

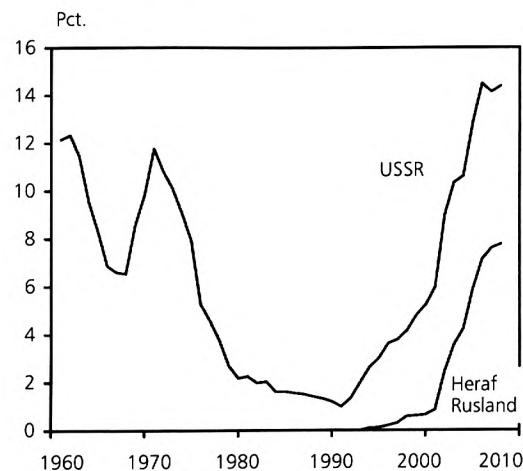
Figur 4. Andel af verdens samlede hvedeproduktion: USSR og herunder specifikt Rusland

Anm: Glidende 5 års gennemsnit.

Kilde: Egne beregninger på grundlag af FAO (2010b).

Figur 5. Andel af verdens samlede hvedeeksport: USSR og herunder specifikt Rusland

Anm: Glidende 5 års gennemsnit.

Kilde: Egne beregninger på grundlag af FAO (2010b).

Boks 1. Ukraine – Europas kornkammer

Ukraine har noget af det bedste landbrugsjord i Europa. Hele det centrale og sydlige Ukraine befinder sig i det såkaldte sort-jordsbælte med særlig frugtbar jord. Fra midten af 1800-tallet og frem til revolutionen i 1917 var Ukraine hele Europas kornkammer. Netop den stigende korneksport fra bl.a. Ukraine omkring 1870 medførte et kraftigt fald i verdensmarkedspriserne på korn, og det var en væsentlig grund til, at dansk landbrug omlagde produktionen og påbegyndte en større animalsk produktion og eksport af især bacon, smør og æg.

Tvangskollektiviseringen efter revolutionen i 1917 startede imidlertid en nedgang for ukrainsk landbrug. Først i 1968 havde Ukraine en landbrugsproduktion på samme niveau som i 1913 – året inden første verdenskrig. Heller ikke i de følgende år kunne man udnytte det kæmpe-potentiale, som landet ellers havde.

af hvede til at en endnu større nettoimportør. I 1980'erne var USSR således verdens største importør af hvede.

I slutningen af 1970'erne og i starten af 1980'erne indgik USA aftaler med USSR om store kornleverancer – de såkaldte Grain Agreements – og der var betydelige politiske interesser på spil under forhandlinger om disse aftaler.

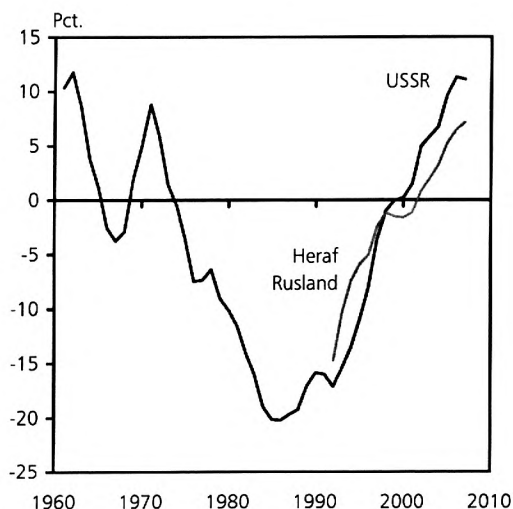
Efter kommunismens fald er både Rusland og de tidligere Sovjetrepublikker under ét igen blevet store nettoeksportlande, når det gælder hvede, jfr. figur 6.

Hvorfor blev Rusland, Ukraine og Kazakhstan (RUK) stormagter mht. hvedeeksport?

Der er flere forklaringer på, at RUK har haft en kraftigt stigende hvedeproduktion og -eksport siden starten af 1990'erne.

For det første fik afskaffelse af den kommunistiske planøkonomi og indførelse af

Figur 6. Nettoeksport af hvede fra USSR og herunder specifikt Rusland

Anm: Glidende 5 års gennemsnit.

Kilde: Egne beregninger på grundlag af FAO (2010b).

mere markedsøkonomi en positiv effekt. Priserne blev herefter fastsat ud fra udbud og efterspørgsel, og det stimulerede både produktion og handel.

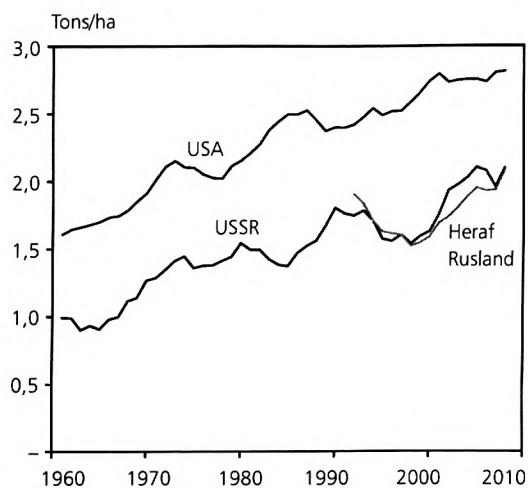
For det andet begyndte høstudbyttet igen at stige. Markedsøkonomien samt bedre adgang til især kunstgødning medførte betydelige udbyttetigninger.

Som det ses af figur 7, faldt høstudbyttet i hvedeproduktionen i de tidligere Sovjetrepublikker og herunder også i Rusland i 1990'erne, mens der efter 2000 igen har været en betydelig stigning.

Som det også fremgår af figuren, er udbytte-spændet i USSR i forhold til USA øget i perioden 1961-2008.

For det tredje faldt husdyrproduktionen – og dermed også efterspørgslen efter korn og andet foder – markant efter Sovjetunionens kollaps. Husdyrbestanden og produktionen af kød blev næsten halveret i denne periode, og

Figur 7. Hvedeudbytter i USSR, Rusland og USA

Anm: 5 års glidende gennemsnit.

Kilde: Egen fremstilling på grundlag af FAO (2010b).

i Rusland var nedgangen endnu større jfr. figur 8.

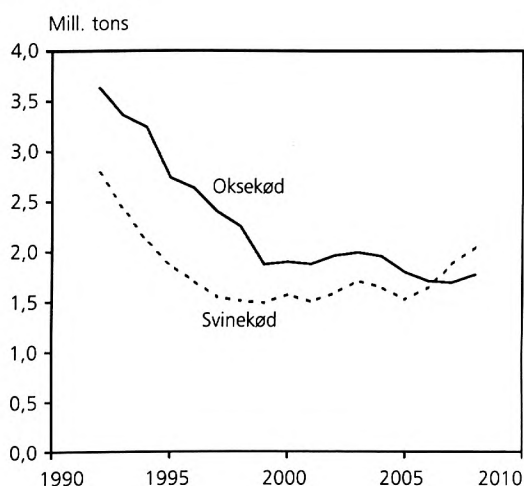
Med den faldende husdyrproduktion og dermed også faldende efterspørgsel efter foder, blev korn frigjort til anden anvendelse, og det var med til at forøge korneksporten.

Fortsat stigende produktion og eksport

Det amerikanske landbrugsministerium, USDA forventer, at hvedeeksporten fra Rusland, Ukraine og Kazakhstan vil stige med 50 pct. frem til 2019. Dermed vil disse tre lande under ét blive den vigtigste hvedeeksportør. Især Rusland og Ukraine vil dermed vende tilbage til deres historiske rolle som stor eksportør af hvede, som de især var i starten af 1900-tallet.

Tilsvarende vil USA miste sin position som verdens største hvedeeksportør. Helt frem til midten af 1980'erne have USA op til 40 pct.

Figur 8. Udviklingen i den russiske produktion af okse- og svinekød, 1992-2008

Kilde: Egen fremstilling på grundlag af FAO (2010b).

af verdens samlede hvedeeksport. Efterfølgende er USAs andel faldet og er halveret, således at det i dag kun er godt 20 pct. af verdens samlede hvedeeksport, som kommer fra USA. Dette svarer cirka til den andel, som Rusland, Ukraine og Kazakhstan har tilsammen. USA's andel forventes at falde yderligere i de kommende år.

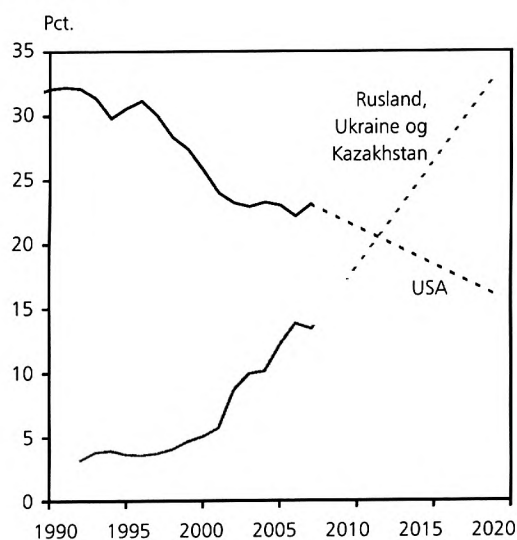
Udviklingen frem til 2008 samt USDA's skøn frem til 2019 fremgår af figur 9.

Det skal bemærkes, at USDA's skøn for udviklingen frem til 2019 blev udarbejdet i foråret 2010 – altså før tørken og den dårlige høst i RUK-landene. Den langsigtede udvikling er dog næppe væsentligt påvirket af et enkelt års tørke og misvækst, så tendensen i figur 9 er uforandret.

Men betydelig ustabilitet

Ruslands, Ukraines og Kazakhstans nye og markante indtræden på de internationale

Figur 9. Hvedeeksport i RUK-landene og i USA, herunder USDA's skøn frem til 2019

Anm: 5 års glidende gennemsnit.

Kilde: Egen fremstilling på grundlag af FAO (2010b) og USDA (2010).

kornmarkeder kan dog også medføre større ustabilitet på markedet – af flere grunde.

For det første svinger klimaet i de tre lande meget. Både temperatur og nedbør varierer meget, og det medfører betydelige udsving i kornproduktionen fra år til år – og det er netop, hvad vi oplever i 2010.

For det andet er de tre lande tilsyneladende også parat til at anvende drastiske handelspolitiske midler for at sikre de indenlandske kornforsyninger. Under fødevarekrisen i 2007-08 forsøgte alle tre lande at begrænse eller endog forbyde korneksporten for dermed at sikre rigelig og billig indenlandsk korn. I starten af august 2010 indførte Rusland et reelt eksportforbud for korn.

Landenes »lemfældige handelspolitik« skal også ses på baggrund af, at hverken Rusland

Boks 2. Tidligere Sovjet-republikkers medlemskab af WTO

Land	År for medlemskab
Armenien	2003
Azerbajjan	IM
Belarus (Hviderusland)	IM
Estland	1999
Georgien	2000
Kazakhstan	IM
Kyrgyzstan	1998
Letland	1999
Litauen	2001
Moldova	2001
Rusland	IM
Tajikistan	IM
Turkmenistan	IM
Ukraine	2008
Uzbekistan	IM

Anm: IM = Ikke medlem.

Kilde: WTO (2010).

eller Kazakhstan er medlem af WTO, og Ukraine blev først medlem i 2008. Generelt er kun 8 ud af de oprindelige 15 Sovjet-republikker i dag medlem af WTO, jfr. boks 2. Indførelse af eksportforbud eller markante begrænsninger i eksporten er direkte imod grundlaget for WTO.

RUK: Fra korneksportør til kød-eksportør?

Rusland har i flere omgange meldt ud, at landet ønsker at intensivere husdyr-produktionen, således at landet i højere grad bliver et vigtigt eksportland, når det gælder kød. Nedgangen i landets produktion, som blev vist i figur 9, skal således ændres, og målet er også at øge eksporten.

Den russiske landbrugsminister har således fastslået, at landet ønsker at være mindre

afhængigt af fødevareimport. Helt konkret ønsker hun, at eksporten af svinekød og fjerkrækød i 2020 bliver 60 gange større end dag. Det svarer i mængder til en eksport på op til 400.000 tons fjerkræ og 200.000 tons svinekød.

Præsident Dmitry Medvedev har også for nylig fastslået, at han gerne ser, at Rusland bliver førende inden for produktion af kød – via bl.a. en bedre infrastruktur. Målet er at blive »en indflydelsesrig aktør på det interna-

tionale fødevaremarked«, jfr. Pigprogress (2010).

På den måde forsøger Rusland at gennemføre samme udvikling, som dansk landbrug gennemførte i slutningen af 1800-tallet: Delvis omlægning fra kornproduktion til animalsk produktion og eksport.

Såfremt dette lykkes, vil det både lægge en dæmper på landenes korneksport, men det vil også lægge et større konkurrencepres på Vestens husdyrproduktion og kødindustri.

Note

Det tidligere USSR består i dag af følgende 15 lande: Armenien, Azerbaijan, Belarus (Hviderusland), Estland, Georgien, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Letland, Litauen, Moldova, Rusland, Tadjikistan, Turkmenistan, Ukraine og Uzbekistan.

Kilder

Butler, Nick (1982): Soviet agriculture and US-Soviet grain agreement. I: *Intereconomics* Volume 17, Number 5, 211-216

FAO (2010a): FAO cuts wheat production forecast but considers supplies adequate

<http://www.fao.org/news/story/en/item/44570/icode/>

FAO (2010b): FAOSTAT. <http://faostat.fao.org/>

Pigprogress (2010): Russia: Pork exports may climb to 60 times more.

<http://www.pigprogress.net/news/russia-pork-exports-may-climb-to-60-times-more-id4392.html>

IKAR (2010): www.themoscowtimes.com Institute for Agricultural Market Studies

Hernandez, Manuel A.; Robles, Miguel and Maximo Torero, Maximo (2010): Fires in Russia, Wheat Production, and Volatile Markets Reasons to Panic? IFPRI <http://www.ifpri.org/sites/default/files/wheat.pdf>

USDA (2010): Former Soviet Union Region To Play Larger Role in Meeting World Wheat Needs

<http://www.ers.usda.gov/AmberWaves/June10/Features/FSUWheat.htm>

WTO (2010): www.wto.org

14770
KARSTEN KYED

SNOBEGARDSVEJ 48

2820 GENTOFTE

TIDSSKRIFT FOR LANDØKONOMI
UDGIVES I SAMARBEJDE MELLEM:

FØDEVAREØKONOMISK INSTITUT
KØBENHAVNS UNIVERSITET
ROLIGHEDSVEJ 25
1958 FREDERIKSBERG C

TLF 35 33 68 00
FAX 35 33 68 01
FOI@FOI.DK
WWW.FOI.LIFE.KU.DK

DET KONGELIGE DANSKE LANDHUSHOLDNINGSSKAB
C/O LANDBRUG & FØDEVARER
AXELTORV 3, 1.
1609 KØBENHAVN V

TLF 33 39 42 20
FAX 33 39 41 51
1769@1769.DK
WWW.1769.DK

ISSN 0040-7119